

Motion till riksdagen 2016/17:3147

av Ewa Thalén Finné m.fl. (M)

En förbättrad konsumentpolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det konsumentpolitiska målet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka kunskaperna om konsumenters rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad konsumentvägledning och Hallå konsument! och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder mot överskuldsättning och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ytterligare åtgärder mot oseriös kreditgivning genom en bättre organiserad tillsyn och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skuldsaneringslagen, avbetalningsperiodens längd samt flytt av lagstiftningen om kommunernas skyldighet att lämna budget- och skuldrådgivning från socialtjänstlagen till skuldsaneringslagen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta nödvändiga åtgärder för att motverka fakturabedrägerier och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet mot oseriös telefonförsäljning och motsvarande tekniska kanaler och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder kopplade till preskriptionsavbrott och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om finansiella rådgivare och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättringar av budget- och skuldrådgivningen och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förändring av konsumentköplagen vad gäller hästinköp och tillkännager detta för regeringen.

Det konsumentpolitiska målet

Under alliansregeringen var regeringens mål för konsumentpolitiken att konsumenter ska ha makt och möjlighet att göra aktiva och medvetna val. Målet utgick från konsumentens kapacitet att göra egna val och från behovet av ett regelverk som underlättar för konsumenterna att göra medvetna och informerade val. Målet bör återinföras.

En viktig utgångspunkt för Moderaternas konsumentpolitik är att konsumenterna ska kunna tillgodogöra sig information som är tillförlitlig om produkters pris och egenskaper samt om produktionsmetoder, säkerhetsaspekter och vilken påverkan konsumtionen har på människor, miljö och klimat. Genom att vara påläst äger en konsument möjlighet att själv lösa frågeställningar som uppstår i samband med konsumtion.

Konsumentupplysning och åtgärder mot överskuldsättning

Många människor saknar idag ekonomisk buffert för oförutsedda händelser, och omkring 400 000 personer befinner sig i Kronofogdemyndighetens register. Överskuldssättningen kostar samhället 30–50 miljarder årligen, och de personliga lidandena går inte att mäta i pengar. I kölvattnet av trasslig ekonomi och överskuldssättning följer andra problem som ökad stress, sömnsvårigheter och psykisk ohälsa. För att långsiktigt komma tillrätta med överskuldssättningsproblemen krävs dels att färre över huvud taget hamnar i en ekonomisk situation de inte förmår hantera, dels att fler människor som hamnat i en mycket svår ekonomisk situation förmår ta sig ur den.

Den kanske enskilt viktigaste faktorn för att en individ ska kunna planera sin ekonomi är kunskap. Därför är ett välfungerande konsumentupplysningsarbete betydelsefullt såväl för samhället och samhällsekonomin som för enskilda individer. Förändringar i samhället och ekonomin i stort innebär att nya krav ställs på konsumenternas kunskap – både om deras rättigheter och om privatekonomi i stort.

De senaste åren har Konsumentverket och kronofogden på ett bra sätt genomfört riktade åtgärder för att tidigt förstärka ungdomars kunskap om ekonomi, exempelvis via utbildningarna Ekonomismart och Koll på cashen. Moderaterna anser att det är angeläget att arbetet med konsumentvägledning fortsätter och utvecklas.

De flesta kommuner i Sverige har kommunala konsumentvägledare. De senaste åren har det skett en stor strukturell förändring av deras arbete på många håll som har varit positiv. Vi ser att de kommunala konsumentvägledarna fyller en mycket viktig funktion i det förebyggande arbetet och för konsumentkunskapen i stort. Inte minst ser vi ett stort behov bland nyanlända där skuldproblematik har blivit relativt vanlig.

Moderaterna vill att Hallå konsument! ska fortsätta att utvecklas. Därtill är det viktigt att verksamheten följer uppkomsten av helt nya branscher och att konsumentupplysningen följer med i de förändringar som sker. Arbetet för ökad konsumentkunskap bör stärkas brett. Det är dessutom angeläget att skolan undervisar i grundläggande konsumentkunskap.

Oseriös kreditgivning

Hushållens skuldsättning har sedan mitten av 90-talet ökat mer än vad den disponibla inkomsten har gjort. Hushållens skuldkvot (skuldernas andel av den disponibla inkomsten) är alltså högre än tidigare. Detta beror huvudsakligen på huspriserna, men även snabblånen har ökat i omfattning. I dag kan man hos flera kreditgivare låna belopp mellan 1 000 kronor och 20 000 kronor.

Antalet ansökningar om betalningsföreläggande hos Kronofogdemyndigheten avseende snabblån har ökat under senare år (med undantag för 2010 och 2013). Oseriösa snabblåneföretag är ett växande problem och bidrar till fler människor i skuldfällor.

Alliansregeringen genomförde flera åtgärder för att komma tillrätta med oseriös kreditgivning. År 2011 infördes krav på att det även ska göras en kreditprövning vid snabblån, och den nya konsumentkreditlag som infördes gäller i dag i princip alla krediter som näringsidkare lämnar till konsumenter.

Ytterligare förändringar skedde under 2014 då Konsumentverket fick starkare muskler i form av möjlighet att ta ut en hög sanktionsavgift vid exempelvis bristande kreditprövning. Den kanske viktigaste förändringen är att det numera krävs tillstånd för att bedriva denna typ av utlåningsverksamhet samt att kontrollen av dessa företag utförs av Finansinspektionen. Den senare förändringen började gälla fullt ut vid årsskiftet 2015.

Ytterligare relevant lagstiftning på området är marknadsföringslagen (2008:486), som gäller även för marknadsföring av konsumentkrediter. Därutöver regleras även detta i konsumentkreditlagen. Det är Konsumentverket som utövar tillsyn, och de har under åren fått fler verktyg för att stävja oseriösa företag.

Sedan 2014 finns det en branschorganisation, Svenska Konsumentkreditföretagens Ekonomiska förening (SKEF). Enligt föreningens egen uppskattning är 60 % av kreditgivarna i branschen medlemmar. Branschorganisationen har upprättat etiska regler som medlemmarna ska följa och ett oberoende råd som granskar anmälningar.

Snabblånen är en mycket liten del av alla konsumentkrediter som finns i Sverige i dag. Förutom snabblån finns fakturakrediter eller delbetalning, kortkrediter och konsumtionskrediter (t.ex. e-handel). Mobiltelefoni nämns ofta också som en del av kreditsamhället i dag. Enligt SKEF står snabblånen för 1 % av samtliga blancolån.

Det ska inte förringas att det alltså finns problem med marknaden. Konsumentverkets granskningar av branschen visar på brister vad gäller såväl kreditprövningen som marknadsföringen. Det är inte acceptabelt, men vi menar att den nya lagstiftning som trädde ikraft sommaren 2014 förhoppningsvis har gett effekt, men att det är för tidigt att analysera detta. Men vi noterar att regeringen har tillsatt en utredning som ska komma med förslag på skärpta regler för konsumentkrediter.

Såväl Konsumentverket som media har gett exempel där det kan anses tveksamt om det verkligen har skett en tillräcklig kreditprövning. Även hos andra konsumentkreditgivare inom handeln har det framkommit allvarliga brister.

Ett problem som anförs från flera kreditgivare är att det ibland kan vara svårt att få en aktuell helhetsbild av konsumentens ekonomiska situation. Många uppgifter kan vara föråldrade och situationen kan snabbt förändras.

Moderaterna menar att tillsynen behöver skärpas. För en tydligare och säkrare tillsyn över kreditmarknaden föreslår vi att det sker en samlad kontroll från en myndighet, Finansinspektionen, i stället för att det som i dag är ett delat ansvar mellan Konsumentverket och Finansinspektionen. Finansinspektionen bör få i uppdrag att

stödja branschen med kunskap och information samt främja samarbetet med andra myndigheter, till exempel Konsumentverket och Kronofogdemyndigheten, för att minska osund kreditgivning.

Förbättrad skuldsanering

Tillgång till krediter stärker människors möjlighet att planera sin ekonomi och anpassa sin konsumtion över tid. Men när människor inte kan betala sina skulder, och blir överskuldssatta, blir följderna negativa – för den skuldsatta naturligtvis, men även för samhället i stort och borgenärerna. Att fler ska kunna lyfta sig ur en tillvaro som evighetsgäldenärer är betydelsefullt för att minska utanförskapet.

För att minska överskuldssättningen behövs en ansvarsfull ekonomisk politik och skattepolitik som inte lägger onödiga pålagor på konsumenterna och som gör det möjligt för fler att försörja sig själva. Därtill behövs en välfungerande konsumentupplysning och åtgärder mot oseriös kreditgivning. Men ibland behövs också skuldsanering.

Moderaterna menar att regelverket bör minimera utrymmet för godtycklig tillämpning och menar att betalningstiden bör löpa under tre år som huvudregel, istället för fem år. Det är angeläget att snabbt få den skuldsatta tillbaka in i samhället. Därför är det mer prioriterat att ha en så snabb process som möjligt än att sprida ut betalningsfria månader. Vi menar att betalningstiden har betydelse. Överskuldssättning kan få till följd att gäldenärerna blir än mer passiviserade och t.ex. inte vågar förändra sin arbetssituation, öka sin inkomst eller byta bostad. Det rehabiliterande syftet med skuldsaneringslagen gynnas av en sänkning till tre år.

Kommunernas budget- och skuldrådgivning spelar en viktig roll i skuldsaneringen. Moderaterna menar att regelverket behöver vara tydligt och enhetligt samt att den nationella tillsynsfunktionen måste ha tydliga bedömningsgrunder och tillräcklig kompetens. Att kommunernas skyldighet att lämna budget- och skuldrådgivning förtydligas välkomnar vi, men vi menar att detta bör regleras i skuldsaneringslagen.

I Sverige finns av tradition en hög betalningsmoral. Det är angeläget att den består även i en tid då en allt större del av vår konsumtion är kreditbaserad. Tillgången på snabba krediter har aldrig varit större än i dag. Med detta ökar också skuldsättningen och tyvärr även överskuldssättningen. Denna utveckling kan dock inte bara mötas med att kraven för att bevilja skuldsanering ensidigt sänks så drastiskt att det riskerar att urholka den höga betalningsmoral som finns i Sverige. Strategin mot överskuldssättning måste därför också inbegripa åtgärder i tidigare led som gör att överskuldssättningen aldrig blir ett faktum. Kraven på borgenärer och gäldenärer måste vara ömsesidigt högt ställda men också ta hänsyn till styrkan i partsförhållandet. Därför är ett starkt konsumentskydd på kreditmarknader, som många gånger präglas av aggressiv marknadsföring och otydlig informationsgivning, angeläget.

Moderaterna anser att skuldsaneringsinstitutet bör göras mer tillgängligt för människor som verkligen behöver det och för vilka en skuldsaneringsprocess skulle öppna en väg ut ur skuldfällan. I dag söker bara en bråkdel av alla evighetsgäldenärer som egentligen borde vara kvalificerade för skuldsanering detta. Statistik från kronofogden visar att ett vanligt skäl till att ansökningar om skuldsanering avslås är bristande uppfyllande av det så kallade skälighetskravet.

Fakturabedrägerier

Bluffaktura, eller fakturabedrägeri, är ett samlingsbegrepp för ett krav på betalning för en vara eller tjänst som du aldrig beställt eller fått levererad. Vi ser mycket allvarligt på att antalet anmälda fakturabedrägerier fortfarande är högt. Fakturabedrägerierna drabbar både företag och privatpersoner, och de uppskattas omsätta miljarder. Mycket av informationsarbetet kan ske, och sker även, inom ramen för branschorganisationerna själva.

Vi välkomnar detta men ser samtidigt att mer behöver göras i kampen mot bluffakturor – både straffrättsligt och civilrättsligt. Bland annat vill vi se över rättegångsreglerna så att rättegångskostnaderna ska kunna tilldömas en part (även vid förenklade tvistemål) om det är uppenbart ogrundat.

Oseriös försäljning via telefon eller genom andra tekniska kanaler

Vid telefonförsäljning gäller normalt att man blir bunden av ett avtal när man under samtalet säger ja till att köpa något. Detta följer den allmänna principen att muntliga avtal är giltiga. När man ingår avtal per telefon har man som köpare 14 dagars ångerrätt. Vid köp av varor börjar ångerrätten löpa när man mottagit varan. Detta anser vi vara en rimlig ordning. När man däremot köper en tjänst, som exempelvis ett telefonabonnemang, räknas tiden från den dag man ingår avtal per telefon.

Vid köp av en finansiell tjänst eller finansiella instrument finns det specialregleringar som innebär att de 14 dagarna räknas tidigast från den dag då köparen fick information och avtalsvillkor i skriftlig form. Här bör kunna godtas information som sänts exempelvis via e-post eller mobiltelefon som konsumenten hänvisat till eller att konsumenten på till exempel en hemsida kan visa att man tagit del av informationen. Det vill säga vi kan inte lagstifta om hur skriftlig information ska ges, utan att den ska ges.

En del som påstås ha köpt en tjänst per telefon upplever att de har missförstått och att de inte har haft för avsikt att ingå avtal eller så har de missuppfattat villkoren. Var sjätte anmälan som kommer in till Konsumentverket rör telefonförsäljning. Vi anser att samma regler bör gälla vid alla tjänsteköp per telefon som vid köp av finansiella tjänster, det vill säga att de 14 dagarnas ångerrätt börjar räknas från det att köparen fått information och avtalsvillkor i skriftlig form.

Vidare bör lagstiftningen vara teknikneutral.

Preskriptionsavbrott

Enskilda fordringar löper med en preskriptionstid om antingen tre eller tio år. Preskriptionstiden förlängs från den tidpunkt som preskriptionsavbrott sker. Preskriptionsavbrott kan bland annat ske genom att gäldenären får ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran om fordringen från borgenären.

Högsta domstolen har tidigare uttalat att ett kravbrev som ostridigt har sänts till gäldenärens adress utan att komma i retur inte innebär att preskriptionsavbrott har uppkommit (NJA 1996 s. 809). Den princip som har gällt har varit att det är borgenären

som står risken för att ett kravbrev inte når gäldenären och att det är borgenären som ska styrka att preskriptionsavbrott har skett. Preskriptionsavbrott ansågs då styrkt exempelvis om gäldenären kvitterade ut ett kravbrev som sänts med rekommenderad försändelse eller då mottagningsbevis skrivits under.

År 2007 (NJA 2007 s. 157) lättade Högsta domstolen väsentligen på beviskravet genom att slå fast att preskriptionsavbrott kunde anses ha uppkommit då ett flertal försändelser avsänts till gäldenärens folkbokföringsadress utan att ha kommit i retur. Målet gällde en konsumentfordran. Inom ordinarie preskriptionstid hade borgenären skickat fem kravbrev och därefter ytterligare nio kravbrev till gäldenärens folkbokföringsadress. Högsta domstolen uttalade att möjligheten att inte åtminstone något av breven skulle ha nått gäldenären kunde anses vara försumbar.

I stället för att borgenären ska styrka preskriptionsavbrott ska numera alltså, enligt Högsta domstolen, en sannolikhetsbedömning göras. Högsta domstolen har dessutom godtagit utdrag ur inkassobolags datasystem som bevisning för att brev har avsänts. Det krävs inte ens faktiskt kopior av avsända brev.

År 2012 gick Högsta domstolen ännu längre (NJA 2012 s. 172) och införde en regel om att gäldenären har en skyldighet att bevaka posten på sin folkbokföringsadress och att en försändelse som har delats ut där ska anses ha kommit honom tillhanda, oavsett om han faktiskt har bott på adressen eller inte. I och med det räckte det alltså inte att gäldenären lämnade en förklaring till varför han inte hade tagit emot försändelser på sin folkbokföringsadress.

En rad frågeställningar har uppkommit till följd av Högsta domstolens avgöranden. Hur många kravbrev behövs? Spelar det någon roll om det rör sig om en treårig eller tioårig preskriptionstid? Från vilket kravbrev anses preskriptionsavbrott ha skett – det första (vilket är mest gynnsamt för gäldenären) eller det sista (vilket gynnar borgenären)?

Frågorna har vållat mycket stora problem i praktiken, inte minst hos landets kronofogdar som i första instans har att avgöra om en fordran går att verkställa eller inte. När det finns oklarheter kring hur reglerna ska tolkas ökar också risken för olika tillämpning vid olika hovrätter. Kronofogdemyndigheten har i ett ställningstagande slagit fast att det ska krävas fyra kravbrev inom ordinarie preskriptionstid för att preskriptionsavbrott ska anses ha skett. Samtidigt har i hovrätt även endast två kravbrev godtagits. Detta skapar en rättsosäkerhet där frågan om en skuld går att verkställa kan bli beroende av var i landet gäldenären bor.

I förarbetena till preskriptionslagen uttrycktes att kravet måste vara att gäldenären har fått del av kravet eller erinran. Motivet till det är att det är betydligt enklare för borgenären att visa att gäldenären tagit del av ett brev än för gäldenären att visa att han inte har gjort det. Detta är en rimlig avvägning som stämmer överens med de allmänna principerna om bevisbörda.

Dessutom har det i förarbetena framhållits att det är viktigt att preskriptionsreglerna är så enkla och lättförståeliga som möjligt. Preskriptionsreglerna är numera, i och med Högsta domstolens senare avgöranden, i vart fall inte enkla och lättförståeliga. Det är inte heller helt oproblematiskt att de har verkan retroaktivt, på så sätt att krav som tidigare skulle ha ansetts preskriberade numera kan väckas till liv.

För att bringa klarhet kring reglernas innebörd och politiskt lyfta frågan om en eventuell återgång till ordningen att borgenären genom mottagningsbevis eller dylikt ska styrka preskriptionsavbrott, behövs en översyn av aktuella bestämmelser i

preskriptionslagen. En utredning bör mot den bakgrunden tillsättas för att se över lagstiftningen.

Finansiella rådgivare

EU:s Mifid-direktiv stärker skyddet för investerare och syftar till att öka konkurrensen i handeln med finansiella instrument på värdepappersmarknaderna. Resultatet har varit fler seriösa aktörer, men också en del oseriösa. Det nya direktivet, Mifid II, ger ett skyddande regelverk för att använda sig av titeln oberoende rådgivare och skärpta regler vid intressekonflikter mellan distributörer och fondemittenter m.m.

Moderaterna motsätter sig förslag som innebär ett regelrätt provisionsförbud och förbud mot att finansiera distribution av fonder genom fondavgifter. Vi menar att regelverket bör vara hårt och strikt mot oseriösa aktörer, och tillsynen behöver vara betydande. Dock får inte konkurrens och mångfald offras. Ett provisionsförbud riskerar i praktiken att omöjliggöra nyetablering. Dessutom skulle det innebära att många mindre aktörer riskerade att slås ut.

Det finns en uppenbar risk att ett sådant förslag gynnar storbanker på mindre bankers bekostnad. Moderaternas utgångspunkt är att de nya reglerna bör stärka konsumenternas ställning i kontakter med banker, värdepappersbolag, försäkringsbolag och olika förmedlare av sparprodukter med fokus på en hög transparens för att minska riskerna för missbruk.

I länder som redan genomfört liknande regelverk, med provisionsförbud, har det inte resulterat i att avgifterna gått ned. I stället har det blivit färre aktörer, och människor med mindre kapital går miste om rådgivning.

Rådgivningen hjälper människor att spara; det behöver Sverige inte mindre av. Istället för förbud bör ett stort ansvar vila på Finansinspektionen i fråga om att agera mot aktörer som inte lever upp till kraven.

Budget- och skuldrådgivning

Budget- och skuldrådgivningen är lagstadgad, och samtliga kommuner är skyldiga att lämna råd och anvisningar i budget- och skuldrådgivning till skuldsatta. Olika utredningar och rapporter (bland annat Konsumentverkets årliga rapport om den kommunala budget- och skuldrådgivningen och Riksrevisionens rapport om överskuldsättning, RiR 2015:14) visar att budget- och skuldrådgivningen skiljer sig åt väsentligt över landet och att vissa kommuner till och med saknar budget- och skuldrådgivning. Köerna till rådgivningen skiljer sig markant åt mellan kommuner och stödets omfattning likaså. Det behöver vi ändra på.

I och med att riksdagen antagit en ny lag om skuldsanering (prop. 2015/16:125) har det skett ett förtydligande vad gäller den skyldighet som kommunerna har vad gäller budget- och skuldrådgivning, vilket förvisso är bra. Men vi anser att det finns en fortsatt risk att tillsynen över budget- och skuldrådgivningen kommer att bli eftersatt och inte samordnad då den ska skötas av IVO. Konsumentverket har idag kunskapen och har idag även uppgiften att stödja budget- och skuldrådgivningen. Det är därför enligt vår mening bättre och mer effektivt om Konsumentverket även hade tillsynsansvaret (och därför ska det flyttas från socialtjänstlagen till skuldsaneringslagen).

Tryggare regler vid försäljning av hästar

Hästnäringen är för många landsbygdsbor både en hobby och en inkomst. Ett stort problem för många inom hästnäringen är att konsumentköplagen gäller vid försäljning av hästar. Det innebär att en säljare som har sålt en fullt frisk häst kan tvingas att relativt lång tid efter försäljningen köpa tillbaka samma häst i ett försämrat tillstånd. Följden av detta är att många drar sig för att sälja sin häst, vilket varken är bra för hästen eller för ägaren. Vi anser därför att det finns skäl att se över konsumentköplagen för att modernisera den i fråga om handel med hästar.

Ewa Thalén Finné (M)

Jessika Roswall (M)

Thomas Finnborg (M)

Maria Malmer Stenergard (M)

Margareta B Kjellin (M)

Carl-Oskar Bohlin (M)

Mats Green (M)

Ulrika Karlsson i Uppsala (M)